

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА

Н. М. КРАУС, П. О. НІКІФОРОВ, К. М. КРАУС, Г. М. ПОЧЕНЧУК

ФІНАНСОВІ ІНСТРУМЕНТИ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ ПОСІБНИК

Видавництво ТОВ “Аграр Медіа Груп”

КИЇВ 2020

ББК 65.261
УДК 336.76+330.34
К 78

Автор:

Краус Н. М., професор кафедри фінансів та економіки Київського університету імені Бориса Грінченка, доктор економічних наук, доцент;

Нікіфоров П. О., завідувач кафедри фінансів і кредиту Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, доктор економічних наук, професор;

Краус К. М., доцент кафедри управління Київського університету імені Бориса Грінченка, кандидат економічних наук;

Поченчук Г. М., доцент кафедри економічної теорії, менеджменту і адміністрування Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, доктор економічних наук, доцент.

Рецензенти:

Осецький В. Л., професор кафедри економічної теорії, макро- і мікроекономіки Київського національного університету імені Тараса Шевченка, доктор економічних наук, професор, заслужений працівник освіти України, академік АПН України;

Манжура О. В., проректор з науково-педагогічної роботи Вищого навчального закладу Укоопспілки "Полтавський університет економіки і торгівлі", доктор економічних наук, доцент;

Рамський А. Ю., завідувач кафедри фінансів та економіки Київського університету імені Бориса Грінченка, доктор економічних наук, доцент.

Рекомендовано до друку з грифом "Рекомендовано Вченою радою Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича" протокол № 12, від 23.12.2019 р.

Краус Н. М., Нікіфоров П. О., Краус К. М., Поченчук Г. М.

К 78 Фінансові інструменти економічного розвитку: навчально-методичний посібник. – Київ: Аграр Медіа Груп, 2020. – 210 с.

ISBN 978-617-646-479-2

Адаптація в Україні сучасних методів та фінансових інструментів забезпечення сталого розвитку має надзвичайну актуальність і затребувана практикою. Навчально-методичний посібник передбачає опанування студентами навчальної дисципліни поступово по сегментах (модулях), а оцінка здобутих ними знань та вмінь формується на основі всіх результатів, досягнутих у процесі їхнього навчання.

У навчально-методичному посібнику подано лекційний матеріал, тести, питання для самоконтролю, практичні завдання, завдання для самостійної роботи, приклади розв'язаних задач. Контроль знань, за даним посібником, передбачається поточний, модульний та підсумковий.

Видання рекомендовано для студентів економічних спеціальностей ЗВО, науковців, викладачів, аспірантів, усіх хто цікавиться фінансовими інструментами економічного розвитку.

ISBN 978-617-646-479-2

ББК 65.261
УДК 336.76+330.34

© Краус Н. М., Нікіфоров П. О.,
Краус К. М., Поченчук Г. М., 2020
© Аграр Медіа Груп, 2020

ЗМІСТ

Вступ	4
Розділ I. Програма навчальної дисципліни “Фінансові інструменти економічного розвитку”	8
Розділ II. Тематичний план навчальної дисципліни “Фінансові інструменти економічного розвитку”	12
Розділ III. Методичні рекомендації до вивчення навчальної дисципліни “Фінансові інструменти економічного розвитку”	14
<i>Змістовий модуль 1. Фінансові інструменти та їх роль в економіці</i>	14
Тема 1. Фінансові інструменти економічного розвитку: сутність та значення	14
Методичні поради до вивчення теми	14
Дискусійні питання для обговорення на семінарському занятті	20
Питання для самопідготовки і самоконтролю знань.....	21
Рекомендована література	21
Тема 2. Класифікація фінансових інструментів економічного розвитку за багатьма ознаками	22
Методичні поради до вивчення теми	22
Дискусійні питання для обговорення на семінарському занятті	28
Питання для самопідготовки і самоконтролю знань.....	28
Рекомендована література	28
<i>Змістовий модуль 2. Аналіз часткових цінних паперів та дослідження змісту боргових зобов’язань</i>	30
Тема 3. Часткові цінні папери	30
Методичні поради до вивчення теми	30
Дискусійні питання для обговорення на семінарському занятті	43
Питання для самопідготовки і самоконтролю знань.....	44
Рекомендована література	44
Тема 4. Боргові зобов’язання.....	44
Методичні поради до вивчення теми	44
Дискусійні питання для обговорення на семінарському занятті	58
Питання для самопідготовки і самоконтролю знань.....	58
Рекомендована література	58
<i>Змістовий модуль 3. Вивчення ринку похідних та гібридних фінансових інструментів економічного розвитку</i>	60
Тема 5. Похідні фінансові інструменти економічного розвитку	60
Методичні поради до вивчення теми	60
Дискусійні питання для обговорення на семінарському занятті	79
Питання для самопідготовки і самоконтролю знань.....	79

Рекомендована література	79
Тема 6. Гібридні фінансові інструменти економічного розвитку	80
Методичні поради до вивчення теми	80
Дискусійні питання для обговорення на семінарському занятті	98
Питання для самопідготовки і самоконтролю знань	98
Рекомендована література	98
<i>Змістовий модуль 4. Характерні особливості функціонування синтетичних та інноваційних фінансових інструментів</i>	100
Тема 7. Синтетичні фінансові інструменти економічного розвитку	100
Методичні поради до вивчення теми	100
Дискусійні питання для обговорення на семінарському занятті ..	107
Питання для самопідготовки і самоконтролю знань	108
Рекомендована література	108
Тема 8. Інноваційні фінансові інструменти економічного розвитку	108
Методичні поради до вивчення теми	108
Дискусійні питання для обговорення на семінарському занятті ..	129
Питання для самопідготовки і самоконтролю знань	129
Рекомендована література	130
Розділ IV. Завдання для практичних занять	131
Розділ V. Домашні завдання для самостійної роботи	141
Розділ VI. Тестові завдання	150
Розділ VII. Модульні контрольні роботи	169
Розділ VIII. Приклади розв'язаних задач з дисципліни “Фінансові інструменти економічного розвитку”	174
Розділ IX. Методичне забезпечення та приклад екзаменаційного білета	198
Розділ X. Контроль навчальних досягнень	200
Список рекомендованої літератури	206

*Разом до вершин професійної
досконалості та життєвого
успіху кожного!*

Вступ

Проблема сталого розвитку національної економіки та фінансового ринку в кризових та після кризових умовах спонукає до вивчення теоретико-методологічних основ фінансових інструментів. Досвід останніх десятиліть демонструє безупинність економічного розвитку та нагромадження потенціалу. Перш за все, даний потенціал пов'язаний з глибокими дослідженнями та використанням новітніх технологій як в сфері реального господарства так і фінансовому секторі економіки.

Процес руйнування який відбувається під час криз призводить до створення нових форм організації у різних сферах та виникнення новітніх інструментів. І саме використання нових фінансових інструментів дає можливість ефективного перерозподілу капіталу, підвищити доходність фінансових операцій, збільшити капіталізаційну вартість компанії. Ці обставини й викликали потребу у вкладання, в ході підготовки фінансистів та економістів, нової дисципліни “Фінансові інструменти”.

Відповідно до робочої навчальної програми і навчального плану вивчення дисципліни “Фінансові інструменти економічного розвитку” здійснюється студентами денної та заочної форм навчання спеціальності “Фінанси, банківська справа та страхування”.

Передбачено, що самостійна робота студента із підручниками, навчальними посібниками і нормативно-довідниковою літературою становитиме від 50 до 85 % навчального часу. Організація цієї роботи розрахована на вивчення теоретичного матеріалу, виконання практичних завдань, розв'язання індивідуальних завдань (контрольних робіт тощо), підготовку рефератів й індивідуальних творчих завдань з аналізом існуючих наукових підходів та думок, отримання результатів досліджень за індивідуальними вихідними даними.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен:

знати: основні ознаки фінансових інструментів економічного розвитку; класифікацію фінансових інструментів; характеристику фінансових інструментів грошового ринку; характеристику фінансових інструментів валютного ринку; характеристику фінансових інструментів ринку позик; характеристику фінансових інструментів

фондового ринку; основні характеристики інноваційних фінансових інструментів.

вміти: вирішувати проблеми підвищення ефективності використання фінансових інструментів економічного розвитку; застосовувати методологію комплексного аналізу грошових, кредитних, валютних фінансових інструментів на тлі масових явищ і процесів, які відбуваються у світовому економічному просторі на різних рівнях управління, тенденцій їх розвитку та взаємообумовленості; аналізувати економічний зміст та схеми застосування фінансових інструментів; виокремлювати позицію фінансових послуг фінансових посередників на фінансовому ринку та його окремих сегментах; контролювати та здійснювати фінансовий моніторинг при використанні фінансових інструментів; оцінювати ефективність використання фінансових інструментів різними економічними агентами; здійснювати пошук на ринку фінансових інструментів, що найбільш повно задовольняють потреби компанії; розробляти нестандартні фінансові інструменти для задоволення специфічних потреб компанії в разі відсутності їх на ринку; обирати метод фінансового інжинірингу на основі аналізу його переваг та недоліків у конкретній ситуації; оцінювати і розробляти заходи щодо виявлення та управління ризиками в діяльності компаній і пропонувати відповідні інструменти зниження цих ризиків; здійснювати оцінювання інноваційних фінансових інструментів; використовувати інструменти, побудовані на основі технології blockchain; використовувати алгоритми високочастотної торгівлі для здійснення трансакцій на фінансовому ринку; оцінювати стан розвитку ринку фінансових послуг та окремих його інструментів; обґрунтовувати та розробляти плани фінансової діяльності учасників ринку фінансових послуг; розробляти рекомендації щодо управління фінансовими ресурсами споживачів та Oferentів фінансових послуг; розробляти рекомендації щодо покращення показників роботи фінансових інституцій.

володіти компетенціями такими як: *уміння приймати обґрунтовані рішення* (здатність шукати, обробляти та аналізувати інформацію з різних джерел, уміння ідентифікувати, формулювати та розв'язувати задачі); *гнучкість мислення* (знання та розуміння предметної області та розуміння фаху. Уміння застосовувати знання в практичних ситуаціях); *організаційні навички* (здатність організувати власну діяльність та ефективно управляти часом); *популярizaційні навички* (здатність провести усну презентацію та написати зрозумілу статтю за результатами проведених досліджень, а також щодо

сучасних концепцій у фінансах, банківській справі та страхуванні для загальної публіки (не фахівців); **глибокі знання та розуміння** (здатність фахове застосовувати теоретичні знання у практичній підприємницькій діяльності, розробляти програму фінансового дослідження, коректно та релевантно використовувати дослідницькі методики, діагностувати фінансовий стан та фінансові результати діяльності суб'єктів підприємництва, оцінювати та ефективно управляти інвестиційним портфелем фінансових посередників, розробляти персональні, індивідуальні і корпоративні програми страхового захисту та визначати їх фінансову складову); **комплексне розв'язання проблем** (здатність формулювати, аналізувати та синтезувати рішення наукових проблем на практичному рівні шляхом розробки та оптимізації фінансових рішень); **моделювання** (здатність використовувати сучасні методи і моделі в системі фінансової діагностики та фінансового прогнозування діяльності суб'єктів підприємництва); **дослідницькі навички** здатність формулювати (роблячи презентації, або представляючи звіти) нові гіпотези та наукові задачі в області фінансів, банківської справи та страхування, вибирати належні напрями і відповідні методи для їх розв'язку, беручи до уваги наявні ресурси); **уміння учитися** (здатність сприймати нові здобуті знання в області фінансів, банківської справи та страхування та інтегрувати їх із уже наявними. Здатність зорієнтуватися на рівні спеціаліста в певній вузькій області фінансів, яка лежить поза межами вибраної спеціалізації); **критичність мислення** (розуміння факторів, які мають позитивний чи негативний вплив на комунікацію, та здатність визначити та врахувати ці фактори в конкретних комунікаційних ситуаціях); **здатність до аналізу та синтезу** (здатність аналізувати та формулювати висновки (діагноз) для різних типів складних управлінських задач на підприємствах, в установах та організаціях); здатність пояснити широкий діапазон фінансово-економічних процесів, які відбуваються на підприємстві та в країні, виявлення і розуміння змін, які відбуваються на фінансових ринках; здатність розробляти оптимальну структуру інвестиційного портфеля, аналізувати прості та складні похідні фінансові інструменти, боргові фінансові інструменти та структурувати власний капітал; вміння використовувати фінансові інструменти для залучення інвестицій; оцінювати та аналізувати інвестиційну політику, інвестиційні портфелі та інвестиційні проекти; уміння віднайти ефективні засоби використання фінансових інструментів та механізми контролю і регулювання фінансово-економічних процесів; здатність оцінювати ефективність управління цінними паперами та інвестиційним

портфелем; визначати доцільність проведення реструктуризації інвестиційного портфеля з урахуванням потенційних витрат.

До кожної теми навчально-методичного посібника включені питання для самоконтролю, тести, а також терміни і поняття, які необхідно знати студентам. В умовах кредитно-модульної системи навчання основний акцент ставиться на самостійну та індивідуальну роботу студентів.

Посібник з кредитно-модульної системи передбачає опанування студентами навчальної дисципліни поступово за сегментами (модулями), а оцінка здобутих знань і вмінь формується на основі всіх результатів, досягнутих у процесі їхнього навчання.

Контроль знань за навчально-методичним посібником передбачається поточний, модульний і підсумковий:

– поточний – здійснюється на практичних та семінарських заняттях у межах визначених модулів;

– модульний – оцінюється рівень засвоєння студентами сегмента загального обсягу матеріалу дисципліни під кінець строку, відведеного на його опанування;

– підсумковий – узагальнюється ступінь виконання робочої навчальної програми дисципліни.

Фінансові інструменти економічного розвитку відносять до навчальних дисциплін, що передбачені освітньо-професійними програмами магістра, з якого студенти складають іспит.

Мета – формування знань з прагматичних аспектів управління фінансами за допомогою фінансових інструментів економічного розвитку, функціонування фінансового ринку, а також аналізу цього ринку; надання студентам системи теоретичних і прикладних знань щодо використання фінансових інструментів (деривативів) для перерозподілу ризику та капіталу.